MIRACUL
TERRAE M
TEMPORE
PASSIONIS CH
SUBSECUTUM

ET

IN ILLUSTRI SALA

SUB PRAESIDIO

JOHANNIS ANDREAE

LOGICES ET METAPHYSICES PRO

AD D. X. NOV. MDCLXX

CONSIDERATUM

AB

AUTORE-RESPONDE

CHRISTOPHORO V

WEISSENFELSENSI

NUNC PROPTER RARI

DENUO TYPIS EXPRESS

HELMSTADII

EX OFFICINA SCHNO

MDCCXXXXIIII.

ULUM
MOTUS
ORE
CHRISTI
UTUM

I SALANA
ESIDIO Johann Andreas Sch
REAE SCHMIDII
CES PROF. PUBL. ORD.
MDCLXXXIII.
RATUM

PONDENTE
RO WEISSIO
ELSENSI
RARITATEM
EXPRESSUM.

TADII
SCHNORRIANA.
XXIIII.

PRAEFATIO

RATIONEM INSTITVTI BREVITER OSTENDENS.

Terræ motum passionem & mortem mellitissimi nostri Salvatoris subsecutum, sacris & profanis literis famosum, cathedræ Physicæ sistere lubuit. Equidem hunc alias causis suis naturalibus dirigi, multa insolentia producere, quis nescit? Hinc optime Seneca scribit: *Mille miracula movet, faciemque mutat locis, & defert montes, subrigit plana, valles extuberat, novas in profundo Insulas erigit. Hæc ex quibus causis accidant, digna res est excuti.* Cum vero & iste

præter

præter hæc Θειόν τι oſtenderit, merito eundem præ reliquis terræ motuum exemplis quatenus ad forum Phyſicum pertinet, ſub incudem revocare dignum duximus. Tribus autem ſectionibus omnem rem comprehendimus, quarum prima certitudinem facti depromit ex codice Sacro ut & Scriptoribus fide digniſſimis. Secunda paucis exponit doctrinam de terræ motu in communi ſecundum varias cauſas variosque effectus. Quoniam vero tot fere ſententiæ, quot capita hac de re inveniuntur, plurimas, præcipuas tamen tam veterum quam recentiorum Philoſophorum opiniones recenſebimus, veramque ſententiam addemus ac defendemus. Hæc autem omnia in tertia Sectione ſigillatim ad præſens applicare conabimur. Deficientibus vero iſtis, quibus hæc applicari poſſint oſtendemus tandem in hoc facto nihil naturalis adfuiſſe. His itaque præmiſſis ſit.

SECTIO I.

Enarrans factum ex Historia Sacra & Profana.

§. I.

Vehementissimum terræ motum & cum hoc conjunctam petrarum fractionem inter alia miranda atque insolita tempore Passionis & mortis mellitissimi nostri Salvatoris in rerum natura accidisse, & ex infallibilibus Scriptoribus Sacris & aliorum probatissimorum Historicorum momumentis cuivis facile innotescit.

§. II.

Et quidem inter Amanuensis Spiritu Sancto illuminatos fidelissimus Servatoris nostri discipulus Mattheus ita scribit Historiæ suæ Evangelicæ cap. 27.

 51. &

51. & 52. Καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν. καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν. καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη. Quæ verba Erasmus ita reddidit. Et terra mota eſt, & Petræ ſciſſæ ſunt. Et monumenta aperta ſunt: & multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt.

§. III.

Ex profanis Scriptoribus egregium de his præbet teſtimonium Hiſtoriæ antiquæ fideliſſimus conſervator Euſebius Chronico Canone in Hiſtoria Tiberii p. 202. his verbis: Ὁ Ἰησοῦς ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ κύριος ἡμῶν κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας ἐπὶ τὸ πάθος προήει ἔτους ιθ τῆς τιβερίου βασιλείας, κατ' ἐν καίρον καὶ ἐν ἄλλαις μὲν Ἑλληνικοῖς ὑπομνήμασιν εὕρυμεν ὑστορέμενα κατὰ λέξιν ταῦτα: ὁ ὕλιος ἐξέλιπεν, Βιθύνεια ἐσείσθη, Νικαῖας τὰ πολλὰ ἔπεσεν ἃ καὶ συνάθει τοῖς περὶ τὸ πάθος τοῦ σωτῆρος ὑμῶν συμβεβοίκοσι. Γράφει δὲ καὶ λέγει ὁ τὰς ὀλυμπιάδας - - περὶ τῶν αὐτῶν ἐν τῷ ιγ. ῥήμασιν αὐτοῖς τάδε: τῷ δ' ἔτει τῆς σβ. ὀλυμπιάδος ἐγένετο ἔκλειψις ἡλίου μεγίστη τῶν γνωρισμένων πρότερον. καὶ νὺξ ὥρα ϛ τῆς ἡμέρας ἐγένετο, ὥστε καὶ ἀστέρας ἐν οὐρανῷ φανῆσαι σεισμός τε μέγας κατὰ Βιθυνίαν, γενόμενος τὰ πολλὰ Νικαίας κατεστρέψατο. Καὶ ταῦτα ὁ δηλωθεὶς ἀνήρ: Juxta verſionem D. Hieronymi ita ſonant: Jeſus Chriſtus ſecundum Prophetias, quæ de eo fuerunt prolatæ, ad paſſionem venit anno Tiberii 18. quo tempore etiam in auis Ethnicorum Commentariis hæc ad verbum ſcripta reperimus: Solis facta defectio: Bithynia terræ motu concuſſa, & in urbe Nicæa ædes plurimæ corruērunt. Quæ omnia his congruunt, quæ paſſione Domini acciderant. Scribit vero ſuper his & Phlegon, qui Olympiadum egregius ſupputator eſt, in tertio decimo Libro ita dicens: Quarto autem anno CCII. Olympiadis

dis magna & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta: dies hora ſexta in tenebroſam noctem verſus, ut ſtellæ in cœlo viſæ ſint, terræque motus in Bythinia Nicææ urbis multas ædes ſubverteret, ad quod teſtimonium etiam provocat *Daniel Huetius* Demonſtr. Evang. prop. 3. §. 8. p. 42.

§. IV.

Origenes autem L. 2. contra Celſum ita ſcribit: De Sole autem Tiberii Cæſaris tempore obſcurato, quo Imperante Jeſus creditur cruci fuiſſe affixus, & de magnis terræ motibus tunc factis ſcripſit Phlegon in 13. L. 14. ut arbitror de temporibus Libro. Utinam autem iſti Phlegontis libri omnes nobis eſſent ſuperſtites, quia Olympiadum accuratiſſimus ſupputator fuit, & multa hiſtoriæ antiquæ monumenta nobis aperirentur. Nihilominus *Ger. Joan Voſſius* Harm. Evang. Lib. II. c. 10. ut Ecclipſin illam, ſic & terræ motum alium eſſe vult ab eo, quem Evangeliſtæ referunt, ex hoc fundamento valde lubrico: quod Phlegon narrat, terræ motum in Bithynia fuiſſe, & ſilere de terræ motu in Palæſtina. Sed reſpondet Huetius l. c. p. 45. ſequentem in modum: nempe ſingulas regiones motu hoc concuſſas percenſere non inſtituerat, ſed eam notare ſatis habuit, quam vehementer afflictam, ac præ multis perculſam eſſe ſciverat.

§. V.

Ita & *Nicephorus* Hiſtor. Eccl. Lib. I. c. 17. ſcribit: Civitates alias 14. in minore Aſia tum temporis concuſſas eſſe, nempe: Epheſum, Magneſiam, Sardin, Moſthenas, Hiero-Cæſaream, Philadelphiam, Molum,

Timum, Myrinam, Cymen, Apolloniam, Hyrianam, Diam &c. Cybaram. Vid. Sim. Majolus Dierum Canicul. Tom. I. Colloqv. 1. p. 23. Imo & prædicti Scriptores putant, hunc motum fuiſſe illum ipſum, qui *memoria mortalium maximus* vocatur, referente, *Tacito* L. 2. & *Plinio* Hiſtor. Nat. L. 2. c. 84.

§. VI.

Verum de hoc non bene conveniunt inter ſe Authores; cum Euſebius Anno Imperii Tiberii 5. hunc motum accidiſſe eoque 13. urbes concuſſas eſſe aſſerat, Chron. can. in vita Tiberii. Plinius vero & Tac. ll. cc. ſaltim 12. addantque, fuiſſe *motum nocturnum.* Author Libri de Mirabilibus Scripturæ ſcribit, ea concuſſione etiam oppida aliquot Thraciæ fuiſſe everſa. Alii autem contendunt, eum incidiſſe in annum Chriſti 19. Tiberii 3. De qua ultima ſententia legatur Luc. Oſiander in Epit. Hiſt. Eccl. cent. 1. Lib. I. cap. 6.

§. VII.

Interim quia hæc partim incerta partim contradictionibus ſint plena, alterum illum ex Plinio & aliis citatum terræ moum non adeo curabimus, ſive idem cum illo, de quo nobis res eſt, fuerit, ſive minus. Poſſemus tamen facile oſtendere, hunc cum illo minime eundem fuiſſe. Maximum enim & omni exceptione majorem teſtem habemus Evangeliſtam Lucam, in Hiſtoriæ ſuæ Sacræ c. 3. v. 1. & ſeqq. ita ſcribentem: Anno autem decimo quinto Imperii Tiberii Cæſaris &c. factum, ut *Jeſu Baptizato* & orante aperiretur cœlum. Si ergo Euſebio fides eſt

ha-

habenda, anno Tiberii 18. Christum fuisse passum, manifesto relinquetur ridiculum & absurdum annum 15. cum 18. confundere.

§. VIII.

De sola itaque illa concussione terræ, quæ tempore passionis dulcissimi Servatoris infallibili Theandri & satis probabili Patrum suffragiis accidisse sat confirmata est, nostrum erit ex instituto agere, & inquirere, utrum causas naturales agnoverit, nec ne. Hoc vero uti in Præfatione monuimus, commode fieri non poterit, nisi prius doctrinam de terræ motu in communi juxta varias causas naturales & varios effectus breviter præmittamus. Sit itaque

SECTIO II.

Quæ sistit

Totam tractationem de Terræ motu secundum causas suas naturales variosque effectus juxta varias Authorum sententias breviter comprehensam.

§. I.

Terræ motum vero consideramus non ex Opinione Pythagorica & Copernicana, qua terra quotidie circa centrum & quotannis circa Solem revolvi dicitur; neque istum motum, quo perpetuo titubare statuitur; sed istum motum, qui fit accedente aliqua causa naturali terram vehementer pulsante, uti febricans concutitur. Quamvis vero *Helmontius* Terræ Tremore no. 1. valde contendat, quod Ter-

ræ motus non *motus*, sed *tremor* dicendus sit, & quidem ex hac ratione: quia (inquit) vocabulum *motus* adeo generale est, & omnia fere corpora naturaliter moventur, terra videlicet vel aliud corpus grave dum deorsum properat, dicitur seipsum movere; aqua fluens rotam movet active: In terræ vero tremore videri putat motum esse passivum, adeoque per accidens, sibi inproprium. Præterea quoniam motus proprius Globo terraqueo ex Decreto Ecclesiæ denegetur, ideoque vocabulum *motus* se removisse atque immutasse, ut rectius terra pavida tremere, quam moveri dicatur. Sed hactenus nullam adhuc videmus rationem cur locutionem illam, quæ Spiritui Sancto, & per tot lustrorum spatia foro Philosophico placuit, deseramus. Utique enim necessum erat generale vocabulum assumere, quod sub se species comprehenderet. Peccat igitur in eo Helmontius, dum vocabulum speciei quale est tremor, ceu infra patebit, generi imponit. Præterea plurimis olim persuasum fuit, terram vel plane non moveri, vel saltim non habere motum sensibilem, qui ab omnibus percipi posset; quapropter agitationem illam vel concussionem extraordinariam appellarunt motum quieti oppositum. Et tandem nil novi monuit Helmontius, cum referente *Plut.* in plac. Phil. L. III. c. 15. tale quid circa terræ motum desideraverint Metrodorus, Democritus & Plato.

§. II.

Verum ut ad rem ipsam veniamus, ante omnia inquirenda nobis erit (Nam terræ motum dari jam supponimus, cum Historici passim, & tristis proh dolor!

lor! experientia singulis ferme annis de eo nos certos reddant) causa terræ motus efficiens: In qua investiganda tam veteribus quam Modernis multæ & diversissimæ exorsæ sunt sententiæ. Quas tamen breviter, & quoad instituti ratio requirit, enarrasse juvabit. Non nunc memorabo opinionem Babyloniorum, qui circa terræ motus causam, ut narrat *Plin.* L. II. c. 67. recurrebant ad sidera; nec Pontificum Rom. qui referebant ad Deum Deamve, illique propterea innominato sacrificabant, quoniam, inquit *Varro* apud *A. Gell.* & qua vi & per quem Deorum Dearumve terra tremeret, incertum esset. Antiquissimorum Græcorum Philosophi efficientem terræ motus dicebant esse motum illum a fluctibus aquarum in cavernis subterraneis undantium exagitatum. Quo respexisse videntur, dum Neptunum ἐνοσίγαιον καὶ σεισίχθονα, *terræ quassatorem & motorem* appellarunt. *Agellius* lib. 2. cap. 28. Atque his nitebantur, quod in terræ motibus sæpe novi conspicerentur fontes & abyssi *G. J. Voss.* de O. & P. Idololatr. lib. 2. cap. 77. p. 353. Aliter sensit Thales Milesius persuasum habens, globum terræ subinde supernatare aquis instar navigii, & quoties aqua eam fortassis in latus inclinet, toties vehementer moveri. Sen. quæst. naturat. lib. 6. c. 6. Democritus autem statuit, terram plenam aqua existentem & suscipientem multam aliam pluvialem ab hac moveri. Amplior enim cum fit, quia non possunt suscipere cavitates, vim inferentem, facere terræ motum, & cum exsiccatur & transit in vacua loca ex repletioribus transiens invadendo movere. Plutarch. de plac. phil. 3. c. 15.

§. III.

§. III.

Ignibus causam terræ motus adsignat Anaxagoras conjunctis tamen cum aere, cujus Spiritus crassi in interioribus terræ in nubes redigantur, quæ eadem, qua interdum apud nos, vi frangi soleant, ex qua ruptura & collisione nubium ignis edidatur. Qui in obviis exitum quærens tandem per angusta nanciscatur viam exeundi, aut etiam vi sibi acquirat. Sen. I. c. c. 9. Licet *P. Gassendus* Phys. Sect. III. L. I. c. 6. p. 46. ex Aristot. Meteor. II. c. 7. & Origenis Libro de universis sectis; aliam fuisse illius sententiam moneat; terram nimirum totam suapte natura fungosam, ac superiore solum parte compactiore ob pluvias facta; inferiorem cavitatibus interstructam sustentam ab aere: Æthera vero eo incidentem, quod levis sit, sursum eniti, terramque ab imo totam commovere. Conf. qq. de his atque seqq. veterum sententiis *Hannib. Rosel.* Comm. in Phymandr. Tom. V. Comment. 12. Dial. 5. Quæst. 5. cap. 1. p. 211. seqq. Alii aliter statuerunt, videlicet ignem, pluribus obrutum locis, ardere & proxima quæque consumere. Quæ exesa atque collapsa sequatur & motus illarum partium, quæ necessariis destitutæ adminiculis labi & corrui necesse habeant, sicut & sequitur incendium in civitate aliqua factum. Iisdem ignibus alii tremorem adscribentes dicunt ferventes in pluribus locis multum humorem sine exitu volvere, qui vi sua acrius insistendo obvia diffundat, remissior vero etiamnum ea moveat, sicut aqua spumat igne substrato. Sen. l. c. cap. 11.

§. IV.

Neque vero desunt, qui spiritum terræ motorem statuant. Ventis, inquit, *Archelaus*, in concava terræ delatis, omnibusque spatiis repletis, superveniens spiritus priorem premit ac perturbat. Hic quærens exitum omnes angustias dimovet, claustraque sua conatur effringere. Unde spiritu luctante exitumque quærente fiant terræ motus. De his & aliis opinionibus vid. Aristot. Meteor. Lib. II. cap. 7. Conimbricenses in eund. locum. item Senecam Natural. Quæst. Lib. VI. a cap. 12. usque ad 15. *Agell.* lib. 2. cap. 28.

§. V.

Anaximenes vero dixit, ipsam terram esse caussam sui motus, dum intra se exesa & labefactata præceps volvatur, inque voraginum profunditatem decidat. Quod placitum Conimbricenses uberius deducunt ex Senec. l. c. cap. 10. Eandem sententiam fovebant illi, qui imaginabantur, terram concuti & pavere, cum toti montes & specus subterranei aliquando decidant, prout cecinit *Lucretius* Libr. VI. Poemat.

Terra superna tremit magnis concussa ruinis
Subter, ubi ingentes speluncas subruit ætas.
Quippe cadunt toti montes magnoque repente
Concussu late discerpunt inde tremores.
Et merito quoniam plaustris concussa tremiscunt
Tecta, viam propter, non magno pondere, tota.

§. VI.

Alii ex Veteribus caussam terræ motus capere non valentes immania & horrenda effinxere mon-

ſtrá, quorum barritu ſola terra disrumperetur. Unde *Ælianus de Samiis ſequentia narrat: Euphorion in commentariis refert, temporibus antiquiſſimis in Samo, cum ea incolis eſſet vacua, fuiſſe feras maximæ molis, truces & obviis terribiles, quorum ſola voce terra diſcederet.* Libr. XVII. de animal. c. 28.

§. VII.

Hæc partim fabulis, partim infirmis nixa principiis ideo recenſere voluimus, ut eo facilius pateſcat, quam intricatum & captu difficile priſcis mortalibus fuerit invenire cauſam terræ motus effectricem. Unde non mirandum venit, quod antiquiores *Romani* eandem quondam ignoraverint. Hi enim, *ubi terram moviſſe ſenſerant, & ferias ſupplicationesque edicto imperabant, nomen Dei, uti ſolet, cui feriæ ſervandæ, non exprimebant, ne alium pro alio nominando falſa religione populum alligarent*, ſcribit *Agellius* Lib. II. Noct. Att. c. 28. Quorſum & intendere videtur *Seneca* Natur. Quæſt. Lib. V. c. 5. inquiens: *Magni animi res fuit rerum naturæ latebras dimovere, nec contentum exteriori ejus conſpectu introſpicere & in Deorum ſecreta &c.*

§. VIII.

Bodinus tandem in Theatro naturæ omnibus univerſim moleſtiis breviter defuncturus mentem ſuam adjicit, atque ut Ariſtoteli more ſuo detrahat, recurrit ad dæmones ἐννοσιγαίας; ratio autem ejus eſt unica: Quia nulla alia cauſa eſt probabilis. Cum hoc fere idem facit *Helmontius*, qui univerſam doctrinam de terræ motibus a Scholis Philoſophorum hactenus traditam abſurdam ſimul & inanem æſtimat, dum

caussam terræ motus effectricem naturalem dari posse perfracte negat. Scribit vero Tract. *Terræ Tremor*, no. 30. ita: *Credo igitur, terram tremere & pavere, quoties Angelus Domini illam ferit. Ecce terræ motus magnus factus est, Angelus enim Domini descendit de cælo* &c. Sicut autem hic Philosophus universam Philosophiam partim inutilem pronunciavit, partim novis atque prorsus inauditis terminis non utilitatis, sed ostentationis gratia commutavit; Scholarum vero doctrinas per tot secula usu receptas pernegavit: ita & in hac materia pertractanda idem facere non cessavit. Quomodo vero sententiam suam probet, paulo infra videbimus.

§. IX.

Singularum autem opinionum inconvenientiam erroresque brevibus explicemus. Prima itaque Antiquissimorum Græcorum sententia huc quadrare non potest, cum in aperto sit, aquas intra terram confluentes tam validas non esse, ut fluctuatione sua integras civitates concutiant, montes evertant, novosque in plano erigant, imo ingentes pluvias semper terræ motus concomitari necesse esset, quod tamen hucusque nullus observavit. Hinc simul refutatur Thaletis vana persuasio, cum gravius nunquam supernatet leviori; sicut & navis in aqua, dum movetur, tota movetur, ita etiam totus orbis terræ uno ictu moveretur. Quæ sententia fabulam magis aut Poësin, quam Philosophiam olet, uti bene monuerunt Conimbricenses c. l. Hæc & Democrito responsa sunto.

§. X.

An vero intra terræ cameras ex crassioribus aëris spiritibus nubes generentur ex quarum fractione ignis elisus terram quassare possit, vix ac ne vix quidem credere possumus. Idem dicendum de consumtione ignium, quibus terra exesa collabi dicta est. Neque enim nubes in visceribus terræ ex spiritibus æthereis fieri, cum & locus & finis ibi deficiat; neque ignes subterraneos tantam ruinam causare posse, hactenus ostensum est.

§. XI.

Quod vere ex irruptione montium & cavernarum subterranearum terra moveri non possit, facile constat, si saltim proportio observetur inter fornices istos & inter plagam, quam horrendo tremore nonnunquam commotam legimus. *Sæpe namque tota Germania, imo tota fere Europa concussa est*, quod fractio fornicis nequaquam efficere potuit. Pondere plaustrorum parum monstrabit Lucretius. In oppidis qv. per platea silicibus stratis plaustrum pertransiens facile commovere potest ædificium plateæ vicinum, lapides namque sibi invicem sunt contiguæ, & si vel unus saltim præmatur, concatenatim quasi propellitur impetus ad ædificii fundamentum. Quid autem erit in campis & viis publicis, quæ silice stratæ non sunt? Nihil. Vid. *Frommond.* Meteorol. Libr. IV. cap. ult. Art. 1. Tandem non est, quod nobis insolita monstra fingamus, cum Samiorum Nejades nihil aliud sint quam ipsi terræ motus. Neid enim vel נִיד Phœnicibus designabat terræ motum, quo

sensu

ſenſu & legitur, Eſa. 24, 20. vacillando vacillabit terra & וְהִתְנוֹדְדָה & commovebitur ut tugurium &c. Fuſius deduxit hæc *Bochardus* Geograph. Sacra pag. 408. & 409. Quamvis & *Helmont.* l. c. concedamus, Angelum Domini de cœlo deſcendentem feriiſſe terram, tamen omnes terræ motus ad iſtam cauſam reſtringere, aut a particulari ad univerſale argumentari, non licebit.

§. XII.

Nunc videamus, an cauſam aliquam probabiliorem Bodino, & quidem naturaliter operantem Helmontio, invenire queamus. Nimirum certo certius eſt, dari ſpiritum ſive halitum terræ viſceribus incluſum. Exitum vero quærens, cum non invenit, ſæpius retrogreditur, omnesque anguſtias ſibi occurrentes dirimere annititur, unde ingens fit tumultus ſive motus. Spiritus autem ſubterraneos terræ motum efficere, probat *Frommond.* l. c. *quia* (inquit) *quoties terra pulſa pertunditur aut dehiſcit, evolant halitus aliqui ſæpe peſtilentes, ignis etiam aliquando & cineres. Ergo ille fuit, qui terram rupit, & eam ſuffodiendo concuſſit. Porro ſpiritum iſtum vehementiſſimum & validum quid eſſe probat Ariſt. l. c. vehementiſſimum igitur eſt ex neceſſitate, quod citiſſime fertur, percutit enim maxime propter velocitatem. Seneca l. c. c.* 21. *vocat id, quo nihil eſt in rerum natura potentius, nihil acrius &c.*

§. XIII.

Hiſce objicit *Bodinus*: quamvis concedat dari ejusmodi ſpiritum ſubtertaneum, non tamen tantæ efficaciæ eſſe, ut totos montes & totas interdum ur-

bes concutere valeat. Verum huic exceptioni statim respondet *Aristoteles* exemplo aeris, item febricitantium & phreneticorum. Videmus enim vento concitato horrendæ magnitudinis saxa ab uno in alium locum vehi, imo sylvas, domus & turres altissimas quandoque destrui & collabi. In febricitantibus quoque mira sæpe observamus, hi enim spiritibus per organa & nervos diffusis adeo commoventur, ut ne funibus quidem a motu isto coërcere valeas. Idem videmus in phreneticis, qui spiritibus intra se concitatis vincula manibus pedibusque alligata facile diffringunt, quod extra illum statum facere nunquam potuissent. Similiter experientia notum est, pulvere pyreo totas quandoque turres & castella, quin integros montes convelli atque dirimi. Si autem ars naturæ imitatrix hæcce talia efficere potest, quidni natura ipsa adhuc plura. Vid. *Arist.* c. l. Item *Conimbr.* & *Frommond.* ll. cc.

§. XIV.

Ut autem *Helmontius* vanam suam persuasionem confirmet, nostram vero sententiam simul destruat, ita procedit: Dicit nempe *l. c. n.* 5. terram actualiter certis soleis sive fundis esse distinctam. Primum esse argillosum, arenosum &c. Subter quem secundus est sabulum diversum; subter hunc tertius, mons siliceus, *Kneyberg* dictus, origo mineralium. Tandem quartus arena vivens, sabulum bulliens, *quellen* dictus. His suppositis, pergit *Helmont.* debet locus exhalationum in aliquo dictorum fundorum constitui, cum in terra non sit locus extra dicta strata. In primo non

po-

potest exhalatio contineri, utpote qui aeri est propinquior. Non in secundo, quia ita paludes non trepidassent. Non in Tertio. Neque quarto intra *quellen*, hoc enim continua sua unitate centro universi connexum facile ejusmodi exhalationem exsufflaret, priusquam tantam molem simul attolleret. Itaque in præfatis terræ stratis impossibilem esse exhalationum suscitationem dicit *num.* 9. & 22. Imo exhalationum quantitatem, ortum, progressum, potestatem, hospitium, celeritatem, ridiculum quid esse scribit. *num.* 8.

§. XV.

Quid vero his suis fundis subsit, considerabimus. Negari quidem non potest, in terræ visceribus varios esse situs, variasque ejus conditiones. Hinc Hollandiam sæpius tremuisse, quam Italiam, notum est, quæ omnia solo cujusque regionis debentur. Totum autem terrarum orbem prædictis soleis sive fundis & non aliis esse distinctam, unde probabit *Helmontius?* certe ex singulari quarundam regionum conditione universalem suam stabilire non potest. Nonne in diversis locis argilla luto atque sabulo, quin & lapidibus obtecta terra effoditur? Nonne & possent adhuc plura subesse sola? Estne emensus amplum illud spatium a *Kneyberg* usque ad centrum terræ, ut sabulum bulliens ibidem senserit? Ast videntur mera figmenta omni ratione probabili & saniorum Philosophorum consensu penitus destituta. Si enim prædicta sola per totum terræ globum æqualiter extenderentur, omnes plagæ unius ejusdemque indolis essent. Non itaque impossibile est terram intra se dictas exhala-

hala-

halationes posse continere. Quid si exhalationes intra *quellen* aut primum solum contineri diceremus? Profecto id non repugnaret. Fatente enim ipso *Helmont.* *Quellen* est sabulum bulliens, quod omnino exhalationes producit; primus vero fundus, non obstante quod aëri proximior, varias ob rationes illas continere potest. Neque celeritas illarum risu est excipienda. Audi *Aristot. c. l.* de Spiritu subterraneo ita differentem: *vehementissimum est ex necessitate, quod citissime fertur; percutit enim maxime propter velocitatem.* Et paucis interjectis: *Ignis, quando cum spiritu fuerit, fit flamma, & fertur celeriter.* Conf. *Senec.* cap. 21. qui affirmat: *Hunc spiritum esse, qui tanta possit conari, quo nihil est in rerum natura potentius, nihil acrius, sine quo nec illa quidem, quæ vehementissima sunt, valent.*

§. XVI.

Instat *Helmont. num.* 7. non esse æquam cujusque loci capacitatem, qua exhalatio hospitatur, neque æquam cujusque oneris sarcinam aut resistentiam ponderis. Neque possibilem esse æquam exhalationis illius suscitationem per tam ingens spatium, & Solis cœlique differentiam; Cum ejusmodi exhalatio locorum varietate, moventis differentia, magnitudine, activitate, celeritate, suam dimetiens efficaciam, necessario impar, locorum etiam imparitatibus obedire deberet. Tandem subjungit *num.* 12. *His concessis simul & semel alicubi terra, non autem sæpius, velut rigore febrili, trepidasset.*

§. XVII.

Neque vero nos negamus, cujusque loci capacita-

citatem, vim spirituum, item onus incumbens, non semper esse æquale. Hæc enim non sunt necessaria, alias terra uno motu tota moveretur. Sic *Seneca* testatur, *Theresiam suæ ætatis Insulam in Mari Ægeo a spiritu spectantibus nautis evectam esse.* Hæc & similia ab in æquali locorum habitudine dependere facile est colligere. De suscitatione exhalationum idem erit dicendum, de qua paulo infra.

§. XVIII.

Sed valeant hæc. Redimus nunc iterum ad nostrum institutum, in quo videmus, dictas exhalationes ab ignibus subterraneis quoque augeri asserente *Arist. l. c. c. 8.* ὑπάρχει γὰρ ἡ γῆ καθ' αὑτὴν ξηρὰ, διὰ τε τοὺς ὄμβρους ἔχουσα ἐν αὑτῇ νοτίδα πολλὺν, ὥσθ' ὑπό τε τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ ἐν αὑτῇ πυρὸς θερμαινομένης. h. e. *existit enim terra per se quidem sicca, propter imbres autem habet in seipsa humiditatem multam, ut & a Sole, & ab eo, qui in seipsa, igne incalescens &c.* Hinc montes & loca ignivoma tremoribus valde sunt obnoxia: ut Sicilia Campania, item loca, in quibus thermæ inveniuntur, quibus Italia satis referta est teste Bodino, item *Fal. L. de Th. c. 5.* Non itaque mirum est, si Ferrariam, Campaniam, Bononiam, aut alia Italiæ loca spiritu subterraneo concussa esse audimus, præcipue si loca Ferrariæ finitima crateres quosdem ignivomos sub se contineant, quod ex eodem *Fallopio Frommond.* asserit. Satis proinde perspicuum est, spiritus subterraneos ignibus concitatos quassando exhalare, montes enim vix unquam rupto vertice evomunt ignes, nisi præcesserit terræ motus. Quod observatum fuit in conflagratione Vesuvii sub Tito, item in montibus Americanis & Ætna Siciliæ.

Vid. quoque ex *Cartesianis Anton. L. Grand. Instit. Philos. Part. VI. Art.* 19. *p.* 648. *&* 649.

§. XIX.

Etiam calorem subter *quellen*, mari, stagnis itidem & fluminibus &c. subesse negat *Helmont. num.* 10. *Oportet,* inquit, *calorem & siccitatem fortes esse & actuales ad ejusmodi insignem effectum, non autem potentiales qualitates, nudas, remotas, impossibiles sive somniarias* &c. Si autem ejusmodi ignes terræ non subsunt, unde calorem suum habebit? non a seipso, quia natura satis frigida est; neque ab externo superveniente; Ergo ab alio quodam intra se operante habere necesse est; videmus namque altissimas montium ignivomorum voragines flammam ebullire. Non enim mirandum est, gigni prædictos spiritus sive exhalationes inter terram: cum hæc multis modis calefacta halitum emittit. Calefit primum a Sole, secundo ab ignibus subterraneis.

§. XX.

Hactenus quidem per omnia fere, quæ asseruimus, consensit *Honoratus Fabri*, nunc Tom. III. Physices, Tract. VI. Propos. XXII. no. 9. dicit: citra ignis subterranei operam aquam etiam posse calefieri; dum percolatur in venis terræ, eo fere modo, quo humores corporis humani incalescunt, factoque illo puriorem humorem secerni, quo segregato partes ignis necessario colliguntur. Verum id quidem experientia constat, ex mixtione diversorum liquorum, utpote olei tartari & calcanti aliorumque, oriri ebullitionem ac calorem, an vero aqua in venis terræ seipsam

ipsam calefacere possit, vix credibile est. Quamvis & simile a corporibus nostris desumptum recipiamus, humores tamen a calido innato in iisdem agitari reliquum manet. Eodem modo fit in aquis cameris terræ inclusis, quæ itidem a calore spiritus accedentis necessario calefiunt, quod etiam ipse *Fabri* velle videtur, num. 15. l. c. 2. p. 76.

§. XXI.

Ventus etiam ad terræ motum haud parum facit. Sive enim ab externo summo cum impetu in viscera terræ penetret, sive in iisdem jam conclusus sit, uterque tamen igniculos vellicat, accendit, impetumque concussionis adauget. De quibus Aristoteles passim. Et *Plinius* Lib. II. c. 79. *Ventos in causa esse non dubium reor; neque enim unquam intremiscunt terræ, nisi sopito mari, cæloque tranquillo &c.* Non autem intelligenda hæc sunt ex sententia Callisthenis, Archelai & Methrodori, qui terram aliquando spiritu accedente quassari statuebant, sicut nos vento frigido subito perstricti quatimus & inhorrescimus referente Senec. l. c. Quod vero terra more animalis non sentiat, tam Aristoteles quam Plinius & alii passim docuerunt. Tenenda itaque sunt verba Philosophi l. c. *Quosdam autem fieri terræ motus & statu existente nihil irrationabile. Videmus enim aliquando simul plures stantes ventos, quorum cum in terram fertur alter, erit statu existente terræ motus.* Vid. *Frommond.* Lib. IV. c. V. Art. V.

§. XXII.

Denique Sol tanquam causa universalis ad terræ motum etiam quicquam confert, dum vapores re-

ſolvit, & ad eundem præparat. De quo Ariſtoteles non uno loco. Negant quidem multi, Solem heic nihil conferre poſſe, cum illius munus ſit potius extollare, quam intra terræ ſinus cumulare vapores. *Keckermannus* vero Lib. II. de terræ motu Anno 1601. facto contrarium dicit: radios Solis acres altius in ipſas venas metallicas penetrare. Etiam ſpiritu multo intra terræ viſcera producto plurimum motum intendere. *Plinius* l. c. hunc effectum etiam tribuit Jovi & Marti.

Verum utraque pars peccat in exceſſu: Illi quidem quod Soli virtutem ſuam detrahant, omnesque ex terra eductas exhalationes in meteora tranſire ſtatuant. Non enim omnes vapores ad aërem usque perveniunt, ſed multi aut non ſatis leves, aut anguſtia pororum, impediuntur: vel aqua ventis ſupervenientibus in abſcondita repelluntur. *Keckermannus* vero & *Plinius* adeo magnam virtutem Planetis tribuerunt, quæ ipſis adhuc probanda incumbit. Sed hæc non ſunt hujus loci. Vid. *Frommond.* l. c. & per omnia Excellentiſſimus *Poſnerus* noſter Diſſertat. de ſingularibus ac mirandis Paſſionis Chriſti. Et hæc de cauſis dicta ſunto.

§. XXIII.

Species terræ motuum a variis variæ traduntur, quas omnes huc referre paginæ ut & temporis anguſtia prohibet. Plurimas tamen easque præcipuas recenſebimus. Ariſtoteles tantum duas denominat, pulſum videlicet & tremorem. *Poſidonius* totidem: concuſſionem & Inclinationem, quibus tremorem addere Senecæ placet. *Agricola* l. c. quatuor enumerat:

merat:

merat: Tremorem, arietationem, concussionem & Inclinationem. *Fabri* l. c. *Prop.* XXIII. tres species ponit, quarum prima fit ab aqua, secunda ab halitu, tertia a flamma. *Frommond.* ex Anonymi Libro de Mundo septem species accidentarias terræ motus narrat, ut sunt: Eplicintes, Brastes, Chasmatias, Rhectes, Ostes, Palmatias & Mycetias, horumque Rhectem sive effractorem omnium perniciosissimum appellat. Divisionem vero trimembrem a Seneca datam sufficientem esse ita probat *Frommond.* l. c. *quia*, inquit, *Spiritus intra claustrum fremens vel recta sursum se ejaculando fornicem cavernæ pulsat, & succussionem ac pulsum habes: vel latus utrumque alternis & celeriter tundit & retundit, sicque vibratio & tremor erit; vel denique ita unum latus arietat, ut ad alterum usque non resiliat, & Inclinationem habemus.* Hæc ille.

§. XXIV.

Accedimus nunc ad subjectum sive loca illa, quæ terræ motibus sunt obnoxia. De his *Aristot.* l. c. dicit: in iis locis fieri validissimos terræ motus, ubi mare fluxibile est, aut regio fungosa & subantrosa; Hinc circa Hellespontum Siciliam, Achajam & Eubæam terra frequenter contremiscit, quia mare meatibus subterraneis ista loca percolit. Idem asserit *Senec.* c. l. cap. 26. ut & *Plinius* L. II. c. 80. De insulis idem esto judicium. Non tamen omnes regiones maritimæ & insulæ terræ motibus æqualiter sunt obnoxiæ, quia non ubique idoneæ sunt cavitates. Hinc Belgium & Hollandiam rarissime moveri dicit *Frommondus* l. c. Art. 3. eo quod non habeant saxea & montosa littora, sed humilia, terrena, mollia, & ple-

rumque manu facta. Loca etiam montosa frequentiores quam plana terræ motus pati Conimbric. scribunt; quia sub montium gibbo specus manent spirituum domicilia. Vid. *Plin.* l. c. & *Honor. Fabr.* d. l. Prop. 26. Terræ vero admodum calidæ (qualis est Ægyptus) item limosæ & arenosæ, raro quassantur, hæ quidem, quia in iisdem halitus nimio æstu statim resolvuntur & evanescunt. Illa, quia in iisdem spiritus facile dissipantur; Ista quia receptaculis spirituum carent. Conf. *Isaac Cardos.* Phil. liber. libr. 4. quæst. XII. p. 226.

§. XXV.

Magnitudo autem terræ motus a variis varia traditur. Et quidem *Paulus Osorius* L. 7. Histor. c. 32. scribit: sub Valentiniano totum terrarum orbem tremuisse. At si Senecæ fides habenda, nunquam per 200. miliiaria (quæ Frommundus in leucas Belgicas redegit) motus posse extendi. *Acosta* tamen testatur *Lib. III.* Histor. Ind. c. 36. In Regno Peruano motus frequenter ad 160. leucas excurrere. Anno quoque 369. sub Valentiniano & 3601. Asiam, Germaniam, Hungariam & Italiam uno fere momento tremuisse legimus. Hinc in tanta motuum diversitate certum ac determinatum spatium adsignari non potest, sed semper considerandus est situs loci, multitudo atque vis spirituum, tempus, it. firmitas superstructi &c. Vid. *Frommond.* l. c.

§. XXVI.

Durant & terræ motus non uno eodemque modo. Quædam enim regiones per horam, quædam per aliquot dies, quædam per tot menses tremore agi-

gitatæ ſunt. *Ariſt.* tamen dicit l. c. 40. dies plures duraſſe. Interim neque hic quicquam certi aſſeri poteſt ob rationem §. præced. allatam. Major namque exhalatio tardius conſumitur quam exigua, & pro majori aut minori locorum repugnantia terræ motus quoque nunc extendi nunc minui poſſunt. Vid. *Honor. Fabr.* prop. XXVIII. Adde *Conimbr.* & *Frommond*, Art. IV.

§. XXVII.

Dantur etiam certa ſigna & præſagia, quæ terræ motus ſparſim præceſſiſſe perhibentur. Horum præcipua *Ariſtoteles* cenſet Solis & Lunæ defectionem, item ante matutinos tranquillitatem & frigus forte. *Honor. Fabri* l. c. Propoſ. 25. ad 4. claſſes redegit: 1. ſi aqua puteana turbidior facta odorem ſulphureum exhalat. Sic terræ motum Sami futurum hauſtu aquæ e jugi puteo præſenſiſſe ac prædixiſſe fertur Pythagoræ Præceptor teſte *Diog. Laert. Helmont.* qq, meminit: n. 31. Ex aqua puteana Caſtri Lovanienſis ſulphur fœtante certo præſagio prænunciaſſe quendam tremorem propediem futurum. 2. Si aquæ intumeſcunt, quod Poſidonius in mari mediterraneo obſervavit referente *Strab.* L. VI. 3. Si aër terenior & intempeſtiva ſentiatur. 4. Si media æſtate inſolitum frigus oriatur. Tribus prioribus ad huc duo apponit *Frommond.* l. c. Art. VI. & quidem ex *Ariſtotele*, nimirum: ſi linea nubis in longum & directum porrecta videatur, quæ qu. magis tranquillitatem aëris, quam terræ motum denotat. Item: Si mugitus ſubterraneus audiatur, *Sicut enim,* inquit Frommond. *vix unquam fulmen ſine tumultuante ante tonitru emicat: Ita rariſſime terræ motus, qui mugiat.* Quod

& per multa ſecula compertum eſſe probat Ariſtotelis & aliorum Authorum teſtimoniis. Adde *Conimbr.* c. l. Cap. V. Mugitum tamen ſubterraneum omnibus præferendum cenſet *Ariſt.* l. c. qui interdum præcedat interdum ſequatur interdum & audiatur absque motu. Cum quo conſentit *Frommond.* l. c.

§. XXVIII.

Vere autem & autumno utplurimum fieri terræ motus dicit *Ariſt.* l. c. hæc enim tempora maxime ſunt ſpirituoſa. Æſtas quidem propter nimium calorem, & hyems propter gelu facit immobilitatem. Noctu itidem plures & majores fiunt motus ob tranquillitatem aëris & abſentiam Solis. Omnia tamen anni tempora terræ motui opportuna eſſe experientia docet. Sic Pompejos celebrem Campaniæ urbem ipſis hybernis diebus deſediſſe teſtatur Seneca ſtatim ab initio cit. libri. Item Anno ſuperioris Sec. 86. die 9. Julii in Regno Peruano terræ motum eſſe factum fatetur *Frommond.* l. c. Art. V. Multa quoque & infinita fere exempla dari ſcribit, quibus terram vere & autumno ſæpiſſime motam eſſe probari poſſit.

§. XXIX.

Tandem etiam ſuos effectus terræ motus edere, per multa jam ſecula obſervatum eſt, variique ab Authoribus recenſentur, quorum præcipui ſunt: 1. Si ædificia concuſſa corruant. 2. Si ſitus locorum, aut dextra cum ſiniſtris commutantur. 3. Si tecta arietare videntur. 4. Si terra ſubſidit, montesque ac civitates hiatu abſorbentur. 5. Si hiatus relinquatur, & ædificia inclinant. 6. Si colles, montes & novæ inſulæ

adiur-

adſurgunt. 7. Si fluminum aquæ abſorbentur. Contra. 8. Si fontes & fluvii novi erumpunt, item, ſi alii alveum mutant. Tandem (qui peſſimus eſt) ſi peſtilentia exoriatur. Hanc enim omnium fere terræ motuum ſobolem eſſe exemplis ſatis probari poteſt. *Nec mirum eſt*, inquit, Sen. l. c. *multa enim mortifera in alto latent*. Singulorum effectuum rationes & exempla vid. apud *Frommond*. Art. VII. *Senec. Conimbr. Ariſtot. Plin.* ll. cc. it. *Honor. Fabri* l. c. prop. 24. Quibus addi poteſt ex Obſervationibus *Franciſci Travigini* gyri terræ diurni judicium, dum in terræ motu Raguſiano præter lateralem terræ vibrationem etiam motum ab occidente ad orientem obſervaſſe ſibi viſus fuit. Videatur *Phyſica* ejus hac de re *Disquiſitio*, quæ Venetiis prodiit 1673.

SECTIO III.

§. I.

Nunc videamus, an iſta, quæ de terræ motu in communi diximus, ad hunc præſentem etiam quadrent, nec ne? Ubi ante omnia in naturam ſoli Judaici, num etiam ejusmodi ſpiritus quaſſatores intra ſua viſcera alat, inquirendum eſt. Equidem negare non poſſumus, Paleſtinam totam maris alveo eſſe conjunctam, unde aquæ fluentes interioribus iſtius ſoli facile ſe inſinuare poſſent. Præterea notum eſt, totam terram ſanctam (& ſic quoque Judæam) eſſe montoſam, unde non mirum eſſet, ſi intra montium gibbos halitus alat, validiſſimosque terræ motus ſubeat. An vero & ſolum Hieroſolymitanum ita

ſe habuerit, non ſatis certo dici poteſt, cum in meditullio Palæſtinæ, atque ita ſatis procul a mari, ſita fuerit. Interim cum de natura ſoli iſtius nobis non ſatis conſtet, atque an intra ſe fornices & ſpiritus quaſſatores contineat, non certe dici poſſit, (quod & de aliis regionibus oppido fatemur, nemo enim quantitatem fornicum ſubterraneorum, neque qualitatem halituum determinare poteſt) etiam de eodem argumentari illicitum erit.

§. II.

Vehementiſſimum autem, imo toti Orbi communem fuiſſe iſtum terræ motum facilius aſſeri poteſt. Non enim abſque ratione Amanuenſis Sacer uſus eſt vocabulo generali ἡ γῆ. Quod vocabulum cum alio nomine conſtructum, aut pronomini demonſtrativo poſitum ſignificat certam terræ plagam, aut regionem, imo & urbem. Vid. *Matth.* 2, *verſ.* 6. *&* 21. *Joh.* 3, 21. *&c.* Econtrario glorioſiſſimus Salvator *Matth.* 24, 30. *&* 35. de interitu hujus univerſi Judæis prædicans, eadem voce generali utitur, ad indicandum, non ſoli terræ Judaicæ, ſed omnibus omnino terræ regionibus illam ruinam æqualiter ſuperventuram eſſe. Et quemadmodum tenebræ, quæ paulo ante ingruerant, totum occupavere orbem, ita forſan a vero alienum non erit, ſi quis dixerit, hunc terræ motum fuiſſe univerſalem. Si itaque hic terræ motus univerſalis fuit, facile colligi poterit, iſtum nullæ cauſæ naturali, ſed agenti cuidam ſupernaturali, natales debuiſſe. Et quamvis Philoſophi ob variorum locorum varios ſitus, qualitates, tempora &c. certam ac definitam quantitatem terræ motibus non adſignent,

ſignent, in eo tamen omnes conſentiunt, uno eodemque motu totum terræ orbem ſimul quaſſari non poſſe. Uti ſupra Sect. II. §. 27. oſtendimus.

§. III.

Accedit quoque & hoc, quod exiguo admodum tempore duraverit. Refert enim *S. Matth. c.* 28. *v.* 2. biduo nondum præterlapſo alium terræ motum, & quidem magnum, iſtum ſubſecutum fuiſſe. Aſt vero uno ore docent Philoſophi, quod unicus terræ motus, & in ſolo duro ac petroſo (quale Judaicum erat) ortus, brevi non deſinat; aut, quamvis deſinat, per intervalla tamen redeat. Ita enim ſcribit *Ariſtot. l. c.* Cum autem validus extiterit terræ motus, nec illico, nec funditus quatere terram deſinit, quinimo non ante 40. dies ſiſtitur. Plerumque & tardius, utpote cum quidam annuo & biennii ſpatio circa eadem loca vigeat duretque. Hinc per ſe liquet, terram tam brevi tempore commotam ad priſtinum ſtatum redire non potuiſſe, ut novæ ſtatim cameræ præparari, atque in iisdem halitus denuo colligi potuerint. Taceo, quod ne ullus quidem Scriptor de talismodi exemplo mentionem faciat.

§. IV.

Signa quoque aut præſagia iſtum præceſſiſſe neque textus Sacer neque alius Scriptor perhibet. Si itaque (ſicut ſupra Sect. II. §. 29. diximus) terræ motus ſemper quædam indicia anteire ſolent, quæ tam intra terram, (ut, quando aqua puteana ſapore Sulphureo tingitur) quam extra terram, ut aëris ſerenitas & intempeſtivitas, obſervantur, itidem ex naturalium numero hunc merito excludimus.

Confirmamur in nc
quos Evangelista Mattheu
scissio Petrarum, & ape
huic scissuræ petrarum de
rissimas Petras discindat, a
culo id habetur. Qui Hi
ce intuiti sunt, testantur,
esse, adeoque terribilem,
nymus dicit in Evangelio M
pli infinitæ magnitudinis
divisum. Alii scribunt, r
tres cruces, eo modo scissa
cem divisio interjecta sit, l
referente B. *Gerhardo in I*
ratio dari potest de sepul
terræ motus, quos Venera
profecto non φυσικὸν sed θ
præternaturali hac terræ c
Fuisse argumentum Innoc
pugnæ inter Christum &
per universum terrarum
Dei ex Ægypto Infernali p
l. c. Non abludit ab his *J*
riente part. II. c. 11. p. 386
nando dignos fuisse homin
ciorum muris sepeliri. 2. A
ræ tremoribus fuisse signific
acceptura terra tremuit.
mus noster Hom. 89 in M
concutitur, ut hinc percipi
se. Nam qui lapides scid
multo magis illos si voluiss
res suas in elementis oste
Sed non fuerunt illi remi
ostendendum erat, causa
lem, agnoscere hu
tum v

§. V.

ur in nostra sententia, si hujus terræ motus effectus, Mattheus recenset, consideramus. Sunt vero illi: & apertio sepulchrorum. Non negamus causam arum dedisse, cum vero non omnis terræ motus du- cindat, ac dissilire faciat, merito pro peculiari mira- Qui Hierosolimis fuerunt, & ipsi coram petras has- tantur, scissionem illam adhuc hodie oculis obviam ribilem, ut horrorem intuentibus incutiat. *Hiero-* angelio Nazaræorum legi: quod superliminare tem- itudinis in hac scissione petrarum fuerit fractum & ibunt, rupem montis Calvariæ, in qua fixæ fuerunt odo scissam esse, ut inter Christi & impii latronis cru- ecta sit, latronem a Domino divisum esse significans, *ardo in Harm. Evang.* Cap. CCIII. p. m. 2040. Par de sepulchrorum apertione. Denique si fines hujus os Venerandi Theologi commemorarunt, attendimus *τικόν* sed *θεῖον*, observabimus. Docent enim, Deum ac terræ concussione I. iram suam testari voluisse. II. um Innocentiæ & Majestatis Christi. III. Indicium ristum & Satanam, & IV. Propagationis Evangelii terrarum orbem. V. Spiritualis liberationis filiorum Infernali per Christi mortem factæ. Conf. *B. Gerhard.* it ab his *Jerem. Drexelius* Tom. III. de Christo mo- II. p. 386. dum dicit: 1. patrato scelere tam abomi- isse homines vel terra dehiscente absorberi, vel ædifi- beliri. 2. Adventum Numinis imo præsentiam his ter- isse significatam. 3. Novam legem fuisse latam, quam emuit. Primum graphice quoque urget *Chrysosto-* . 89. in Matth. c. 27. *Lapides scinduntur, & terra c percipi posset, illos quoque facile dirumpere potuis- pides scidit, qui terrarum orbem tenebris obduxit, si voluisset, perdere potuisset: verum noluit, sed vi- entis ostendens, illos ex clementia salvare volebat: illi remissiores.* Ex quibus omnibus patet, quod rat, causam potius supernaturalem, quam natura- oscere hunc tempore Passionis Christi exor- tum vehementissimum terræ motum.

) o (